

MAGYAR GYÓGYPEDAGÓGIAI TANÁROK KÖZLÖNYE

A MAGYAR GYÓGYPEDAGÓGIAI TANÁROK ORSZÁGOS EGYESÜLETÉNEK
SZAKFOLYÓIRATA

SZERKESZTI:
GYÖRGYFY ÁKOS

BUDAPEST, 1940.

KIADJA A MAGYAR GYÓGYPEDAGÓGIAI TANÁROK ORSZÁGOS EGYESÜLETE

A Magyar Gyógypedagógiai Tanárok Közlönye évenként tízszer jelenik meg. **Előfizetési ára:** Intézményeknek évi 24 pengő; magánosoknak évi 10 pengő; az egyesület tagjai tagdíjuk fejében kapják.

Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, VIII., Festetics-utca 3.

Tartalom:

<i>Völker József:</i> Siketnémák levélírása — — — — —	61
<i>Hecrodek Károly:</i> Csökkentlátásúak és siketnémák közös mező- és kertgazdasági képzése és foglalkoztatása — — —	68
<i>Max Döring—Fertőszegi Berta:</i> A siketnémák és érzékűek intelligenciájának összehasonlítása — — — — —	71
<i>Berényi Ferenc:</i> A fejlődésben zavart gyermek érési szakainak meghatározása és tartalmi kialakulása — — — — —	76
Hírek—vegyesek — — — — —	82

Laptulajdonos: Magyar Gyógypedagógiai Tanárok Országos Egyesülete.
Felelős kiadó: Szentgyörgyi Gusztáv.

Máté-nyomda Budapest, VIII., József-utca 61. Telefon: 139—259.

MAGYAR GYÓGYPEDAGÓGIAI TANÁROK KÖZLÖNYE

A MAGYAR GYÓGYPEDAGÓGIAI TANÁROK

II. (XLII.) ÉVFOLYAM ORSZÁGOS EGYESÜLETÉNEK FOLYÓIRATA

4. SZÁM

FELELŐS SZERKESZTŐ: GYÖRGYFY ÁKOS

BUDAPEST, 1940.

Á P R. H Ó

Siketnémák levélírása.

Irta: Völker József.

Erről is hadd essék szó lapunk hasábjain. Van okunk rá bőségesen, hogy komolyan foglalkozzunk a kérdéssel. Sajnos, nem nyilatkozhatunk meg róla dícsérő, áradozó elismeréssel. Hosszú szolgálatom, gyakorlati működésem alatt sok-sok levelet kaptam-vettem tanítványoktól, volt intézeti növendékektől, ismerős, ismeretlen tanult siketnémáktól egyaránt. Bizalommal, szeretettel, hol aggályoskodó reménykedéssel, majd bús panaszszóval, néha meg kevéskedő dicsekvéssel kerestek fel, fordultak hozzám az élet napos oldalán járók és a bajbajutottak, a nyomorban vergődők, a tanácstalanok egyaránt. Megfogott mindenkor a sorokból kiáramló lélek: a hála, a tisztelet, a ragaszkodásnak, a bizalomnak a kifejezése. A levél megírásában, ahogyan azt küldője megfogalmazta, azonban vajmi ritkán telhetett örömem. Tudom, mások is így voltak és vannak vele. A legtöbb levél valójában hiábavaló szőszaporításból áll, amelyből csak a jóakarát, meg a körülményeket, viszonyokat ismerő, vagy sejtő tájékozottságunk hüvelyezheti ki a lényegeset.

Mindezt természetesen nem gáncsoskodásból említem meg. A világért sem akarnám a szegény, az életben magára hagyott, továbbképzésben nem részesülő, önmivelésre nem fogott, olvasásra nem szoktatott iskolából kikerült, a sors kénye-kedve szerint hanyódó siketnémát megbántani. De nem vethetem fel a felelősség kérdését az iskolával szemben sem. Nem pedig azért, mert ezer meg egy esetben meggyőződhettem és meggyőződhetett más is arról, hogy az elemi népiskola 6 osztályát —, vagy akár néhány középiskolai osztályt végzett érzékűek akár közvetlenül tanulmányaik befejezése után, de meg később még inkább, ugyancsak hadilábon állanak a levélírással. Eltekintve a helyesírási hibáktól, a hallók legtöbbje sem tud rendet tartani a gondolatok és megfelelő kifejezések rengetegében. Irnak bizony ezek is se füle-se farka, se keze-se lába levelet, mint akár a magukba roskadt siketnémák. Találkozunk úgy

az egyiknél, mint a másiknál olyan jeles írásművel, amelynek több oldalas 3—4 mondatos kacsringós szerkezetelmazából a jóegészségkívánáson és a maga egészsége megnyugtató voltának közlésén kívül alig fedezhetünk fel még valamit, ami a megírást legalább részben megindokolhatná. Szinte csodálatos, hogy a mi általában nagyon egészséges észjárású, biztos ítéletű, szűkszávú, kifejezéseinben eléggé választékos népünk, a levélváltásban mennyire laposan terjengőssé, feleslegesen szószaporítóvá válik. Azt kell hinnünk, hogy a szokatlanság bénítólag hat gondolkodására. Felajzott idegállapotában úgy jár, mint a nyilvánosságtól irtózó szónok. Bármenynyire készüljön is az ilyen feladatára, a döntő pillanatban cserbenhagyja emlékezete, idegzete és hetek munkája szánalmas vergődésbe csuklik. Még jó szerencse, ha a kibírhatatlan feszültség állapotában néhány visszarémlő mondatfoszlány megmenti a bizonynyal kedvesebbnek, meghittebbnek és ünnepiesebbnek ígérkezett helyzetet.

Gondolatot szóban, vagy írásban közvetíteni — ha egy töről metszett virág is —, kétféle dolog. Ezt bizonynyal megállapítja magában mindenki. Bár valójában az volna az igazság, hogy miután az írott nyelv nem más, mint képből írásjellel való visszaadása a beszédnek, a végrehajtásnak is azonosnak kell lennie. Ezzel szemben mégis azt tapasztaljuk, hogy míg a szókifejezés, a társalgás önként jelentkező, lelki készségből eredő könnyed művelete értelmünknek, addig az írott nyelv nehezebb, a gondolat ismételt megforgatásából, kitergetéséből származó mesterkélt terméke elménknél. Akárhány sziporkázó elmességű kiváló előadónak az írása egyenesen élvezhetetlen. Élvezhetetlen akár az olyan siketnémák, aki írásközben ott és annyiszor köt ki, a megismétlésre való tekintet nélkül, ahol és ahányszor azt véli, hogy a helyzetnek megfelelően ki is tudja magát fejezni. A járatlan embernek ez a tévedése természetesen a semmiképen sem megnyugtató eredményben találja meg büntetését.

A tények, megfigyelések készítenek arra, hogy a kérdéssel alaposabban szembeforduljak és a javítás szándékával szóljak a siketnémák életében is sokszor szerephez jutó levélírásról.

A gyakorlatból indulok ki. Annak ösvényén kívánok haladni. Váltig hangsúlyozom, amit mindig vallottam. A siketnémák tanára nem mozoghat légüres térben és nem kapaszkodhatik gyökérnélküli feltevések ködfoszlányaiba. Az építésnek és folytatásának feltétele az alap, a már meglevő. Az alapba, a meglevőbe kell beleágyaznom, bekapcsolnom eljárásom további rendjét. A lelkiismeretes dologtevés kötelezettsége azonban azt is megkívánja, hogy mindenkor önfegyelmű mérlegeléssel latolgassam, milyen eszközökkel, lélektanilag, pedagógiailag megindokolható beavatkozással, milyen tényezők beállításával remélhetem az eddigvalónál jobb és biztatóbb eredményt.

Tantervünk követelményeinek megfelelőleg mindenkor és mindenben a siketnémák hangos (hang-) beszédre tanításának feladatát hangoztatjuk és vállaljuk. Tanítjuk a siketnémákat, szó sincs róla. Jobban megközelítenők azonban célunkat, ha egyidejűleg rá is szoktatnók, mintegy természetes következménnyé fokozhatnók, hogy növendékeink az élet minden viszonylatában használják, beszéljék a hallók gondolatkicserélési eszközét. Teljes és tökéletes megoldásnak azt fogadhatjuk el, amelyik el tudja érni, hogy a siket a mi nyelvérzékünk és készségünk birtokában illeszkedhetik azoknak közösségi rendjébe, akiktől némasága, vagy méginkább nekünk érthetetlen jelhasználata miatt el volt különítve. Így vagyunk azonban a másik esetben, a szóbanlevő tétel szerint, az írott nyelv, a levélírás kérdésével is. Akár a halló, akár a siket írását csak akkor ért meg és élvezhetem kesernyés utóíz, vagy sajnálkozás, sokszor bosszankodás nélkül, ha mondani- és megüzennivalóját alakilag, tartalmilag helyesen, a nyelv törvényeinek megfelelően veti papírra. Erre kellene tehát ránevelni, rászoktatni az iskolában növendékeinket. De hogyan? Hiszen a tapasztalat egyáltalában nem kímél meg bennünket a csalódástól.

Amikor tanár és tanítvány először kerül szembe egymással, amikor talánymegfejtés akarataival és nem kevésbé izgató reményével kopogtatunk kis növendékünk lelke kapuján, mindannyiszor szánakozó részvét fog el, hogy mennyire mélységes úr, szakadék tátong az ő világa és a mienk, a vele egy korban levő érzékűek között. A szem emberét főleg és elsősorban a kézzelfogható, észlelhető és érzékelhető valóságok érdeklik, amelyek alig, vagy csak nagyon elvétve csiráztatják ki a képzelet-, vagy érzésszülte nemes lélekvirágokat. A siket gyermek szűkített látás- és élménykörében elsősorban az én, a rideg önzés lép előtérbe. Minden szemlélet, tapasztalat annyiban foglalkoztatja, amennyiben az az érdekét szolgálja. A szegény tanulatlan siketnéma gyermeket élete vándorútján tüskés bozót, kellemetlen, kevésbé rokonszenves indulatok teszik nehezen megközelíthetővé. Kitörései, bizalmatlansága, vadóc természete alig-alig váltanak ki a szerencsétlenség felett érzett sajnálkozáson kívül rokonszenvet is.

Nyilvánvaló ilyen körülmények között, hogy a nevelő-oktató tanárnak, — ha kimélettel is —, de tervszerűen hozzá kell fognia az irtáshoz, a talaj lazításához és elirányító beavatkozással, bizalomkeltéssel a lassacskán felszabaduló lelket, a szellemi erőket termőképpé téve, színnel, melegséggel, tartalommal kell telítenie gondolat- és érzésvilágát. Reánk hárul a feladat, hogy amint megszületnek, szárnyra kapnak az érzések, gondolatok, rendet tartsunk, kiválogassuk a jót, a hasznosat, szükségeset, mindazt, ami alkalmas arra, hogy megmentsük, megneveljük benne az embert, aki a továbbiakban egymagában is eligazodik és gyűjtött ismeretei, a megfelelő gyakorlás révén szóban, írásban, hallók nyelvén számot tud adni

arról, ami körülötte, vele megyesik, ami őt és környezetét egyaránt érdekli.

A siketnéma egyéni beállítottsága miatt, a mienktől eltérő szemlélete alapján a dolgoknak, jelenségeknek tárgyi egymásrakövetkezését veszi elsősorban figyelembe és a számadásnál, közlésnél a jel segítségével hézagos összefüggésben teregeti ki őket. Gondolatközvetítéséből hiányzik az egybekapcsoló, az azt egy egésszé összeforrasztó elem. Megnyilatkozásában nem tűnik ki a fogalmaknak egymáshoz való árnyalati viszonya, amit pedig a halló ember beszédjében minden félreértést kizáró módon minden részletében ki tud emelni. A siketnéma közlése, mondanivalójának lefolyása mindig tág teret hagy az elképzelésnek, találgatásnak és bizony nem ritkán a legképtelenebb félreértésekre is vezet. Ha tehát azt akarjuk, pedig az a vállalt hivatásunk, hogy a mi szellemünkben, a mi gondolatmenetünk, kifejezésünk szerint írjon és beszéljen, akkor a hangos beszéd fiziológiai megalapozása után a tanterv követelményei szerint arra kell törekednünk, hogy a fonetikai jóhangzás szabályait mindenkor pontosan és lelkiismeretesen betartva, a gondolatot kiváltó, a megismerésre érett, arra ingerlő ösztönző alkalmosszerűségeket, jelenségeket, a gyerekekből kikéredzhető megnyilatkozásokat léleképítő céllal, helyes kifejezési vonatkozásban, a benne rejlő viszonytiszta megérzéskítésével addig gyakoroljuk, amíg alak és anyag összeolvad, tudatossá válik és arra képesíti a gyermeket, hogy másik adott alkalommal a hasonló viszonyt más anyaggal kapcsolatban felismerje és azt önállóan fejezze ki. Nem szabály levonásra gondolok a siketnéma esetében. A világért sem. Erre nem kerülhet a sor. Az érzékű ember sem okoskodik és nem töri a fejét azon, hogy vajjon ok-, cél-, eredet-, vég-, vagy állapothatározó esete merül-e fel legközelebből való mondanivalójában. Beszél, ahogyan a nyelvére jön, ahogyan azt már kifejlődött érzéke sugalmazza. S valljuk meg őszintén, csak ritkán vét a nyelv szelleme ellen.

Ha azt akarjuk, hogy a gondjainkra bízott siketnémák jól, helyesen beszéljenek, akkor bármily fáradságos és körültekintő munkát igényel is, a legmesszebbmenő lehetőségig be kell járnunk vele azt a területet, amelyen mozog, amely az ő világa, amelyet mindig tágitani kell, amelyben körülményeinél, viszonyainál, foglalkozásánál, társadalmi elhelyezkedésénél fogva élni fog. Minél inkább sikerül a tervszerűség jegyében a valóságot, az életet a kitárult ajtón az iskola falai közé hozni és a gondolatkialakításban annak természetes és egyszerű kifejezésében a hallókhoz közelebb vinni, mintegy hozzáidomítani, annál inkább remélhetjük, hogy célkitűzésünk nem marad pusztán csak ígéret. Tartalmilag és alakilag az a siket beszél jól, aki annyira tudja a nyelvet, hogy minden nehézség, mondhatnánk gondolkodás nélkül — gépilegesen megtalálja és használja a helyes, a félreértést kizáró kifejezéseket. Az egyszeregyet nem az tudja igazán, aki minden egyes alkalommal felépíti a számsort,

hanem az, akinek a sok, vagy elegendő gyakorlás következtében mindig és csálhatatlanul rájár a nyelve a tényleges szorzatra.

Igy vagyunk és így kell lennünk azonban *az írott nyelvvvel is*. Mégis figyelembe kell vennünk, hogy a szellem- és gondolatvilág széles, szinte beláthatatlan területén a kisebb tanultságú és műveltségű siketnéma, akárcsak a kevesebb képzettségű érzékszékű, nehezebben igazodik el a közlésre érdemesek, a másokat is érdeklő dolgok között. Ebben kell nekünk a szakavatott irányítóknak segítségére lennünk.

A levélfírásra belső ösztönzés hajt. Ha valaki távollevőtől valamit kérni akarok, ha valamit közölnöm kell vele, ha tanácsára szorulnék, vagy életbevágó célomat, elhatározásomat, aggályoskodásomat szeretném tudomására adni, ha ismerősünk, jó barátunk sorsfordulatáról, szerencsés körülményeiről, balszerencséről óhajtának hírt venni; ha egy-egy hallomásról, újságból vett értesülésről bizonyosságot akarok szerezni; ha valahová állásért, támogatásért folyamodnom kellene; ha szüleimet, testvéreimet, barátomat valami ünnepi alkalomból köszönteni, róluk megemlékezni akarok, ha életkörülményeiket tudakolni, az enyémekeket ecsetelni, feltárni szándékozom, ha tanulmányaimat, foglalkozásomat illetőleg tájékoztatást iparkodom nyújtani, vagy ígéretet tenni, akkor tollat fogok és levelet írok. Bizonyos, hogy a felsorolt esetek bármelyikében az érzések rajzásszerűen uralkodnak el felettünk, amelyekből csak az eléggé fegyelmezett, pallérozott, a lényegre kihüvelyezni és összefogni tudó elme talál kiutat. Ne csodálkozzunk tehát azon, ha a siketnéma sokszor és sokban mellékvágányra téved, ha levelében az érthetlenségek hinárvába vész az, ami fontos volna. Ez a megállapítás — sajnos — tények tanuságán alapszik. Változást, javulást azért csak akkor és annyiban remélhetünk e téren, ha az általános elvhez tartva magunkat: „*mindenben legyen beszédtanítás*”, szilárdabb megalapozással fogunk hozzá a munkához, ha okos mértékkel határok közé szorítjuk a csapongó képzeletet és így segítjük növendékeinket a közlésre érdemesek és szükségesek kiválasztásában, majd megfelelő elrendezésében. A hangoztatott tétel szerint, — tekintve, hogy a közvetlen módszer azon a címen és jögon száműzte a tárgyi-, alaki-, olvasási-, társalgási-, külön kiejtési- és fogalmazási alapon nyugvó eljárást, — a fogalmazás és ennek keretében a levélfírás is tartozéka az egységes, osztatlan beszédelsajátításnak és azért az úgynevezett beszédtanítási, vagy leíró szemléleti oktatási órák keretébe mindenkor beleilleszkezhettek olyan anyag, amelyiknek megtárgyalása, alaki-, anyagi feldolgozása a siketnémának lelki szükségletét elégíti ki, másrészt meg akár az elvégzett formában is felhasználható levélbeli közleményre. Hangsúlyozom, hogy egy-két e célra szánt külön fogalmazási órán aligha nyerhet egy-egy osztály összes növendékeinek levélfírása (fogalmazása) a kívánt szempontok szerint, tehát minden gyermeket egyénenként figyelembevevő és

azért egyéni, kizárólag őt érdeklő, saját ügyét érintő megoldást. A szélitében-hosszában szokványos, egy órába szorított eljárás nagyjában-egészében tartalmilag, meg alakilag azonos levelet eredményezhet, amelyből azonban hiányzik a lélek, a gyermek lelke, mindaz, ami címző és címzett között megteremtheti a fokozott érdeklődés kölcsönösségét, azok a szálak, amelyek az író és olvasót érzelmileg összekötik és élményközösségbe ringatják.

Hogyan vezessem hát be a gyermeket a levélírás titkába? Hogyan érhetem el, hogy egyszerű formában, érthető és megnyugtató módon adja tudtul közölni-, vagy kérdeznivalóját? Azt hiszem, bizonyos mértékben már fel is hívtam rá a szakember figyelmét. De taglaljuk csak tovább a kérdést! Az oktatás feladata mindnyájunk felfogása szerint nem merül ki abban, hogy az ismeretek közvetítésével egyidejűleg a beszédet technikai, tartalmi és alaki vonatkozásban begyakoroljam, hanem arra is kiterjed, hogy a jelentőséges, szükséges, a nyelv elsajátítás céljából hasznos részt, írásba rögzítsem és ezzel az írott nyelvet is tanítsam. Az élőszóban kifejezett gondolatot, — ha új anyag, — füzetben is meg szokták örökíteni. A tudást és az önálló használatot illető feltevésünkben azonban akkor és annyiszor esünk tévedésbe, amikor és ahányszor elmulasztottuk az előbb említettem mindenoldalú, a gépiességig menő begyakorlást. Tantervünk világosan megmondja, magunk meg hittel, meggyőződéssel hirdetjük, hogy az alkalmoszerűségekre, saját gondolatunkra, cselekményünkre kell támaszkodnom. Annak van első-sorban értéke és értelme, amit a gyermek észlel, észrevesz, tapasztal amit ő szeretne, akarna másokkal, közel- vagy távollevőkkel közölni. „*Egészséges vagyok.*” Ez a kifejezés úgy és akkor bontakozik ki teljes jelentőségében a gyermeki lélekben, ha alkalomadtán egy osztálytársának gyengélkedése, betegsége kapcsán ráeszmél arra, tudatossá válik benne, hogy neki nincs baja, egészen jól érzi magát, szóval *egészséges*. Ha a gyermek feldolgozta és érti ezt a kifejezést, akkor semmiesetre sem okozhat nehézséget vele megértetni és neki megmagyarázni, — hogy mert tudni akarják, szeretnék —, levélben is tudatjuk, közöljük egészségi állapotunkat:

„*Kedves Szüleim! Értesítem (közlöm, tudatom), hogy egészséges vagyok.*” Más alkalommal: „*Kedves Barátom (testvérem, húgom, öcsém, néném, bátyám)! Értesítelek (közlöm, tudatom veled), hogy egészséges vagyok (mint a makk).*” Alkalomadtán szemlélet alapján ez az utóbbi megtoldás is változatossá teheti a bekezdő mondatot. Az egészségnek ellentétékepen jelentkezik a gyengélkedés, a rosszhullét, a betegség, a már tudott, vagy megérzett baj. Levélbe ilyen formában kerülhet: „Sajnálattal közölhetem (értesíthetek, értesíthetem), hogy gyengélkedem (egy hét óta rosszul érzem magamat; ágyban fekvő beteg vagyok; náthás vagyok; nátha miatt a szobát kell őriznem; fáj a gyomrom, fejem stb.). Az orvos eltiltott az iskolából (iskolabajárástól). Tüdőgyulladásom estem át.

Az orvos nem igen bízott felépülésemben. Nem igen bíztak felépülésemben. Alig láboltam ki a bajból. Csak erős (szívós) szervezetenek köszönhetem, hogy kiláboltam a bajból." Mindez és az alább következő lehet egy vagy akár több beszédtanítási órának az anyaga. Ha a helyzetadta eredménnyel állunk szemben, akkor a gyermek érti is, meg a felhasználásban sem jöhet zavarba. A tanár szerepe legfeljebb az lehet, hogy a fogalmazás-, vagy levélírási órán gátat szab a kifejezések áradatának és egy-egy megfelelő mondatra szorítja az egészségről való értesítést, vagy tudakozódást. Merthogy alkalmoszerű beszélgetéseink során arról is szó eshetett különböző formában: „Hogy vannak? Hogy vannak kedves Szüleim (testvéreim)? Hogy van (apám, anyám, sógorom, bátyám)? Hogy szolgál egészségük (egészséged)? Felépült-e már anyám súlyos bajából?” Másokra, ismerősökre, barátokra is feltehetőek e kérdések. De haladjunk tovább. Ugyancsak az egészségi állapottal kapcsolatban előfordulhat, hogy a gyermek az orvosi kezelést, a kórházba való utalást, az orvosság igénylését és kifizetését is szóvá kell, hogy tegye. Mindezek olyan körülmények, amelyek sehogyse illeszthetők be és nem tárgyalhatók le a levélírási, fogalmazási órában, mert akkor csak egy gyermek dolgával kellene elsietve veszkelnődnöm, míg a többiek kívülesvén e foglalkoztatáson, nyilvánvalóan semmit sem mentenének meg maguknak, semmivel sem gyarapítanak tárgyi- és nyelvismeretüket. Ellenben a beszéd-, vagy olvasmánytárgyalási órán bőséges lehetne az aratás ilyen mondatokból és különféle viszonylatban: „A multkor (okt. 19-én, tegnapelőtt, a mult pénteken) rosszul lettem. Le kellett feküdnöm. Orvost hívtak (hívtam). Mellhártyagyulladás, vörhenyt, stb. állapított meg. Azonnal elküldöztettek. Kórházba szállítottak. Hat hétig el voltam tiltva az iskolától. Látogatót nem engedtek hozzám. Látogatót nem fogadhattam.” Más esetben: „Sokan látogattak meg. Jól esett a kedves figyelem stb.”

Az ilyen és a hasonló anyag értékes és a gyermekek jó lélekkel időznek el mellette. Magától értetődik, hogy a megtárgyalásban a tárgyi, alaki nehézség és a gyermekek szókészlete szerint figyelemmel vagyunk a teljesítőképességre és egy-egy adott, kínálgató, vagy tervszerűen előkészített alkalommal csak annyit veszünk fel, amennyit osztályunk meg is tud emésztetni, úgy feldolgozni, hogy abból értékálló haszna legyen.

(Vége következik.)

Csökkentlátásúak és siketnémák közös mező- és kertgazdasági képzése és foglalkoztatása.

Irta: Herodek Károly.

Kanozsay József kartársunk szaklapunk március havi számában nagyon rokonszenves cikk keretében „Mezőgazdaságot és gazdasági-, kertészeti szakiskolát” sürget a siketnémák számára.

A felvetett gondolat nem új, de időszerű. Régi időkbe nyúlik vissza a siketnémák mező- és kertgazdasági képzésének és foglalkoztatásának ügye. Kanozsay József cikkében új az, hogy a földbirtokpolitikai törvény végrehajtásával kapcsolatban a Felvidéken óhajtja megszervezni és megfelelő nagyságú földterülethez juttatni a szóbanlévő intézményt.

Miután egy másféle megoldási lehetőség is felszínre került, nem lesz érdektelen, ha röviden áttekintjük, hogyan is alakult az e téren megnyilvánuló törekvés. Egyelőre csak a debreceni siketnéma-intézet körzetére szorítkozunk és nem akarunk szélesebb keretet adni fejtegetéseinknek.

Gácsér József, a debreceni siketnéma-intézet alapító-igazgatója, a nemes gondolkodású s ügyünkhöz érzelmileg igen közel álló Oláh Károly városi kultúratanácsossal azért kanyarított olyan jókora darab területet a létesítendő siketnéma-intézet számára, mert elhatározott szándéka és kialakult terve volt a gondjaira bízott növendékeket kertgazdaságban kiképezni és őket abban foglalkoztatni. Gácsér Józsefet elhatározásának kivitelezésében korai elhalálózása megakadályozta. Azonban az igazgatói székben ötkövető Markovics Árpád feladatának ismerte, hogy az átvett örökséget megfelelően felhasználja és a siketnéma növendékeket a kertészetben kiképezze és foglalkoztassa. És amikor Markovics Árpád igazgató meggyőződött arról, hogy a siketnéma növendékek ezt a foglalkozási ágat kedvelik, javaslatot tett a VKM-hez, mint illetékes tanügyi főhatóságához *gazdasági iskola* létesítésére. A VKM. az előterjesztést megértéssel fogadta és a 116.711—1916. sz. rendeletével az iskola szervezeti szabályzatát jóváhagyta. A szabályzat jóváhagyását nyomon követte a *tanterv* kidolgozása, amit Markovics Árpád vállalt magára. E tantervet a VKM. a 24.571—1917. sz. rendeletével hagyta jóvá.

Szinte természetesen, hogy a siketnéma növendékek kertészeti képzése és foglalkoztatása Debrecenben, ebben a nagy civisvárosban vette kezdetét. Az új intézmény fontosságát minden illetékes tényező elismerte és működését komoly figyelemmel kísérte.

Sajnos, a kertészeti képzés és foglalkoztatás intézményszerűen nem bírt mély gyökeret verni. Mert bár néhai Rédigerné, Debreceni Róza személyében kiválóan képzett szakértőt kapott is az intézet, aki feladatát nagy ambícióval végezte, a feltörő akadályokkal nem volt képes megküzdenni. A nehézségekről és akadályokról a hivatalos iratok ezt mondják: „Az intézet kertje a gyakorlati képzés céljaira

elégtelen.” A szebb jövőre hivatott intézmény tehát egyelőre kénytelen volt működését beszüntetni. S ha a növendékek mégis foglalkoztak a kertészetben, az csak az igazgató megértő elhatározásán múlt.

Az eszme azonban nem halt meg. Mélyen belevésődött az az elmékbe és a lelkekbe s hol itt, hol ott bukkant fel. Végül is egy váratlan esemény jött segítségünkre. A civisváros egyik derék polgára, néhai Szabados Ferenc végrendeletében Bánk 9. számú tanyai területben fekvő 62 katasztrális holdnyi birtokát, Nap-utcai házát és egyéb értékeit egy létesítendő vakok intézetére hagyományozta. A városi tanács az alapítványi tanyásbirtok kezelését a Vakokat Gyámolító Országos Egyesületre bízta.

Dr. Tóth Zoltán, a Vakokat Gyámolító Országos Egyesület igazgatója, teljes erővel fogott az intézmény alapjainak lerakásához. A birtokon egyelőre vakokat foglalkoztatnak mezőgazdasági ipari munkákban s egyengetik útját a csökkentlátásúak és siketnémák mező- és kertgazdasági iskolájának. A debreceni siketnéma-intézet tapasztalata a mező- és kertgazdasági képzésben, továbbá a csökkentlátásúaknak külföldi megállapítás szerint is legmegfelelőbbnek felismert életpálya, arra sarkallták dr. Tóth Zoltánt és a debreceni siketnéma-intézet igazgatóját, hogy vállvetett munkásságukkal mielőbb lehetővé tegyék a gondjaikra bízott védencek képzését és foglalkoztatását. Megkezdődött a tárgyalás a Vakokat Gyámolító Országos Egyesület és a Siketnémákat Gyámolító Debreceni Egyesület között s az eredményre is vezetett. Eszerint a Vakokat Gyámolító Egyesületek Országos Elnöksége 1936. évi december hó 14. és 15-én tartott ülésén foglalkozott a siketnémák mezőgazdasági iskolájának a vakok debreceni Szabados Ferenc-féle alapítványi birtokkal kapcsolatban történő megszervezése ügyével. Az Országos Elnökség a gondolatot helyesnek tartotta és annak megvalósításában a debreceni siketnéma-intézet igazgatóságát készséggel támogatja. A siketnémákat gyámolító debreceni egyesület örömmel fogadta az elvi hozzájárulást és megígérte, hogy a maga részéről mindent megtesz a terv keresztülvitele érdekében. Tóth Árpád igazgató konkrét formában jelölte meg azt a határvonalat, amelyen belül pénzbeli áldozattal is hajlandó támogatni az intézményt és kilátásba helyezte az egyes helyiségek felszerelését. Ezzel párhuzamosan a Vakokat Gyámolító Országos Egyesület internátust létesít a vak nők számára munkaterülettel, növeli állatállományát, beszerzi a gazdasági gépeket és eszközöket. A sertésnevelés és hizlalás, baromfifarm és egyéb aprójószágok beszerzése mind azzal a céllal történik, hogy az intézmény rendeltetésének megfelelően végezze feladatát. Az Egyesület törekvését minden arra illetékes tényező méltányolta és Debrecen város a borkorhegyi 43 katasztrális hold kiterjedésű birtokát, amelyet eddig a Keresztény Ifjak Gazdasági Egyesülete birtokolt, átadta az Egyesületnek, amely most már 105 katasztrális hold birtokon fogja a gazdálkodást végezni.

Gondoskodott az Egyesület szaktanerő képzéséről is. Evégből egy ifjú gyógypedagógiai tanárt a VKM. erkölcsi és anyagi támogatásával a kecskeméti gazdasági szaktanítóképzőbe küldött, aki tanulmányait a most folyó 1939—40. tanév végén be is fejezi.

Ime, tehát ilyen komoly lépések tétettek arra nézve, hogy a csökkentlátásúak és a siketnémák mező- és kertgazdasági képzése és foglalkoztatása mielőbb megkezdhető legyen.

Most pedig elevenítsük fel azt a fontos tényt is, hogy ezelőtt 40 esztendővel a VKM. *Egyezményt* kötött a Vakokat Gyámolító Országos Egyesülettel. Az Egyezmény sorsfordulatot jelentett a Vakok József Nádor Kir. Orsz. Intézete végzett növendékeinek ipari képzése és foglalkoztatása terén. Egyik nagyjelentőségű rendelkezése abban állott, hogy a tanügyi főhatóság az Egyesületnek 10.000 aranykoronát fizet évenként, amelynek ellenében az Egyesület köteles az Országos Intézetben végzett iparosnövendékeket kötelékébe átvenni, ellátásukról és ipari foglalkoztatásukról gondoskodni. Ennek folyományaképpen emelte a kultuszkormány a XIV., Hungária-köruti kétemeletes ipari foglalkoztató-épületet és azt használatra átengedte a Vakokat Gyámolító Országos Egyesületnek. Sőt, — hogy továbbfűzzük az Egyezményből folyó intézkedéseket, — az oktatásnál és a foglalkoztatásnál alkalmazott ipartanító mesterek fizetésének átvállalása is végeredményben az Egyezmény alapján történt.

Ilyesféle egyezményt kellene kötni egyfelől a VKM., másfelől a Vakokat Gyámolító Országos Egyesület, illetőleg a Siketnémákat Gyámolító Debreceni Egyesület között is. Meggyőződésünk, ha ilyen szervesen építőnk ki a szóbanlévő intézményt, biztosítva volna nemcsak fennmaradása, hanem fejlődése is. Megkíséreljük pontokba foglalni azokat a szempontokat, amelyek — egyelőre eszményi elgondolásban élő — egyezményben kifejezésre volnának juttatandók.

1. A VKM. internátussal egybekötött mező- és kertgazdasági iskolát létesít és ahhoz a szükséges anyagi feltételeket megadja.

2. Átengedi a Vakokat Gyámolító Országos Egyesület részére a mező- és kertgazdasági szakban kiképzett gyógypedagógiai tanárt, a szükséglethez képest növeli a személyzetet és azok illetményeinek folyósításáról gondoskodik.

3. A Siketnémákat Gyámolító Debreceni Egyesület évenként 2—3000 P-vel hozzájárul az intézet dologi és személyzeti kiadásaihoz és segíti a Vakokat Gyámolító Országos Egyesületet, az épület felszerelési munkálataiban bútorok és egyéb ingóságok átengedésével.

5. Ezzel szemben a Vakokat Gyámolító Országos Egyesület:
a) Gondoskodik az iskola benépesítéséről. b) A növendékeket elsősorban a Vakok József Nádor Kir. Orsz. Intézete csökkentlátású növendékeiből és a Siketnémák Debreceni Intézete növendékeiből

rekrutálja. c) Hozzájárul az iskola személyi és dologi kiadásainak fedezéséhez és rendelkezésére bocsátja élő és holt felszereléseit. d) Az iskola részére szükséges terjedelmű mező- és kertgazdasági gyakorlótelepet hasít ki a rendelkezésére álló tanyásbirtokból és gondoskodik üzemtervek készítéséről és azok keresztülviteléről.

Végül, de nem utolsó sorban, szükséges volna az intézmény működésének megindításához és kellő üzemben tartásához megfelelő összegű forgótőke.

Meg vagyunk győződve, hogy ilyen elgondolás mellett az intézet működése zavartalan és zökkenésmentes lenne s egy igen hasznos, sőt házagpótló gyógypedagógiai intézménnyel gyarapodnék oktatásügyünk.

A siketnémák és épérzékűek intelligenciájának összehasonlítása.

(Max Döring: Pedagogisch-Psychologische Arbeiten, 1926. Leipzig.)

Fordította és ismerteti: Fertőszegi Berta.

(Második, befejező közlemény.)

VI Az összehasonlító intelligencia-vizsgálatok dr. Winkler teszt-sorozatával a következő szempontok szerint történtek:

1. Motorikus megnyilvánulás. 2. Kézügyesség. 3. Egyensúly uralása. 4. Fércelés. 5. Szívás. 6. Gyertya-elfújás. 7. Ajkak ügyessége. 8. Építés. 9. Alakítási változatok. 10. Mértani alakok másoló rajzolója.

A vizsgálatok eredménye a következő: 1. Siketnémák a motorikus cselekedetekenél semmiféle hátramaradást nem mutatnak hallók kortársaikkal szemben.

2. A kézügyességet dr. Winkler egy egyenes vonalakból, hajtásokból és hullámvonalakból megszerkesztett alakzattal vizsgálja. Az alakzatot papírra nyomtatja elő és ollóval együtt adja a gyermek kezébe kivágás végett. Eredményül azt nyerte, hogy a siketnémák 65 százalékban feleltek meg teendőjüknek, tehát ugyanazon százalékban, mint a hallók.

3. Az egyensúly uralásának megvizsgálásánál a járási és játékos mozgások, a lépcsőn járás és a létrán történő fel- és lemenés szolgált alapul.

4. A fércelésnél minden gyermeknek két-két szövetsíkot adott összevarrás végett. Előzetes bemutatás után, megkezdtek munkájukat. 15 közül 14 fércelte fel helyesen a síkokat.

5. A szívást illetőleg, a gyermekek csészéből üvegcsövön limonádét szívtak fel. Az eredmény meglepő volt. Egyébként mozgásos gátlásban szenvedő gyermekek, jobban oldották meg feladatukat, mint a többiek.

6. A beszédszervek ügyességét elsősorban a *gyertya elfújásával* állapította meg. Egy zongoragyertyát egy fél méter távolságból mindössze 6 tudott elfújni, közelebből többen.

7. Az *ajkak ügyességét* a következő teszttel mérte: állványra egy vízszintes kis hengeralakú készüléket erősített. A henger végében lévő lyukacsán fonalat fűzött keresztül, a végén 2 g-os súllyal. A fonal másik vége a gyermek szájába került. A henger a gyermek szájának megfelelő magasságban helyeződött el. A gyermek a fonalat fogaival szorosan tartotta és addig huzigálta, amíg a mérleg tányérját fel nem húzta a hengerig. Felnőttek ily módon 10--30 grammot húztak fel. Gyermekeknél csekélyebb eredményt tapasztalt.

8. Az *építésnél* ismét dr. Winkler tesztje szerepel. Az építésnél ugyanis a forma felfogása megelőzi a motorikus ügyességet. Ezen a téren a siketnémák részéről, a szem emberének túlfejlődése volna várható. A tapasztalat azonban éppen az ellenkezőt igazolta. A feladatot a halló gyermekek 15 százaléka, 15 siketnéma közül pedig csak egyetlen hallási maradványos oldotta meg helyesen.

9. Érdekesek dr. Winkler és Herdersche nehezebb, illetve könnyebb tesztekkel eszközölt alakítási változatai is, amelyek adott alakzatoknak téglalappá alakításával, illetve adott alakzatoknak egy megfelelő kivágásba való beleillesztésével történtek. Az elsőnél a hallók helyesebben oldották meg a feladatot, mint a hasonlókorú siketnémák. A Herdersche változatoknál pedig 13, 4—5 éves siketnéma közül 11 adott helyes megoldást.

10. Különböző *mértani alakok* lerajzoltatásánál, valamint nyomtatott nagybetűkből összeállított szavak másolásánál a siketnémák 10 százalékos visszamaradást mutattak, ami nem lényeges különbség.

Az emberi alak megrajzolásánál a siketnémák is ugyanazon fejlődési fokozaton mennek keresztül, mint az érzékűek. Az ember képe náluk is a körvonalból fejlődik. Később az orral kezdődő arcél alakul ki, majd a rajzolási tudomány egy időre megreked. Igen későn alakul ki a teljes arcél és a szemben való középállás. A könnyezeket a fejlődési fokozatokat igen jellegzetes rajzokkal szemlélteti.

Ámbár a hallóval hasonló korú siketnéma lelki világa még minden hangtani elvontságtól mentes, mindazonáltal kezdő rajzai semmiben se különböznek az érzékűekétől. A tapasztalat azonban azt igazolja, hogy a rajzképesség további fejlődése a beszéd megtanulását rombolólag befolyásolja.

A siketnémáknál a beszéd rajz formájában jut kifejezésre.

A *képzelet fejlődésére* vonatkozó tapasztalataikat a német

szakemberek kizárólag gyakorlati alapon álló megfigyelésekből, azaz siketnémák képzeletén alapuló rajzokból szűrték le. Egyebek között, különösen ezekben jut erősen kifejezésre a siketnéma hazudozási és gúnyolódási hajlama.

Miután az újrafelismerési kísérleteknél a beszéd semmiféle támaszpontot nem nyújt, a siketnémák *emlékezet-vizsgálatát látási területre kell korlátozni.* A gyengeelmájúak teljesítményeit a normális mellett nem szabad mint tisztán emlékezeti teljesítményt értékelnünk, mert ők is gátlásokkal reprodukálnak. A képelemlékezetre a tárgyelemlékezettel szemben a vizsgálat bebizonyította, hogy úgy az érzékek, mint pedig a siketnémák és a gyengeelmájúak is lényegesen kevesebb képet rögzítettek meg, mint tárgyat. A kép jelentésértelmezése az emlékezeti anyag felfogását megnehezítette.

Ha értelmes halló gyermekekkel, siketnémákkal és gyengeelmájúakkal képeket és értelmetlen jeleket vizsgáltatunk meg, kitűnik, hogy többnyire ezeket tartják meg és nem a képeket. A képekkel szemben pedig a tárgyakat.

Az írásképet a siketnéma éppen úgy elsajátítja, mint a halló és az írástechnika is aligha okoz több nehézséget a siketnémának, mint érzékű kortársainak.

Az íráskép-kísérletnek érdekességei a helyesírási hibák. A siketnémáknál 772 fejből leírt szóból 29, az érzékekénél pedig 909-ből 42 volt a hibás.

Az előszóval nyújtott szavak megtartásának vizsgálatánál a következő 7 szó szerepelt: disznó, kabát, pad, tányér, tinta, szél, kecske.

Amennyire nem meglepő, hogy a beszéd, valamint minden elvont dolog távol áll a siketnémától, éppenúgy könnyen megérthető, hogy a számok megtartásánál a hallókkal szemben vajmi keveset produkáltak.

Az emlékezet-vizsgálat eredményeit összefoglalva, a következők állapíthatók meg:

1. Túlfejlett a siketnémáknál a naponta használatban lévő szavakra való emlékezés. Vonatkozik ez a rajzolásra, utánaformálásra, pantomimikai utánzásra és ábrázolásra.

2. Óriási különbséget találunk a számemlékezetben. A szám elvont lényege további hátrány a siketnémára.

3. Minimumot mutat a mindarra való emlékezés, amit előszóval kell kifejeznie.

4. A megtartás szellemi ereje a siketnémánál normálisnak látszik akkor, ha a beszédbeli megjelölést kizárva, tisztán látási jelekről van szó.

5. A siketnéma képezhetőségét leghűbben iskolai teljesítményeinek a görbéje mutatja.

Egyetlen intelligenciavizsgálatból sem lehetett oly nagy különbségre következtetni siketnéma és halló között, mint a számvizs-

gálatból. Hasonló jelenség észlelhető képsorozatoknak megfelelő rendezésénél.

A siketnémánál e helyen is elmaradást tapasztalunk, mert itt is az elvont felé közeledünk. 12 halló gyermek közül 7.2%, hasonlókorú és számú siketnéma közül pedig csak 4.1% oldotta meg helyesen a feladatot.

A szuggesztivitásra vonatkozó kísérlet siketnémákon gyermekes kifejezések utánamondatásával történt. A gyermekek az eléjük tett sziléziai parasztszoba képét egy percig szemlélték, azután a maguk módján jelek segítségével is elmondták a látottakat. Annak igazolására, hogy a siketnéma kérdésekkel mennyire befolyásolható, közüljük egy 15 éves fiú jegyzőkönyvének egyes részleteit.

A kísérlet vezetője: „Van-e a mennyezeten függőlámpa?” (A képen nincs lámpa.) A fiú igennel felelt.

A kísérlet vezetője: „Kissé törött-e az ernyő?”

A fiú: „Igen!”

A kísérlet vezetője: „Petróleumlámpa volt-e, avagy gázlámpa?”

A fiú: „Petróleumlámpa.”

A kísérlet vezetője: „Biztosan?”

A fiú: „Egész biztosan!”

A kísérlet vezetője: „Milyen volt a lámpaernyő?”

A fiú: „Fehér.”

Kísérletek igazolják, hogy a siketnéma, halló kortársaival szemben, éppen jelbeszédénél fogva könnyebben befolyásolható.

Miben rejlik a jelbeszéd szuggesztív hatása? Az elmondott mese szemlélet és élményképpen hat. Az élőszó csak jeleket adó, amelyek alapján saját maguknak kell a tartalmat elképzelni. A jelbeszéd pedig a tárgyakat és a képeket a maguk teljes valóságában állítja eléje. A jel nem apellál elképzelési képesséjükre, hanem azt bizonyos mértékben szemléltetéssel pótolja. Éppen élénk szemléletőségénél fogva áll a beszéd felett.

Erős visszahatást gyakorol a jelbeszéd a beszélőre is. *Wundt* szerint semmi sem fokozza jobban a szenvedélyek és érzelmek kitörését, mint azoknak jelbeli kifejezése. Minthogy a jelbeszéddel a siketnéma gondolkozását gyakorolja, a jelbeszéd által érzelmeinek és szenvedélyeinek kifejezésében ugyanolyan tartós gyakorlatot és felfrissülést jelent.

Ehhez járul még, hogy a jelbeszéd mult időt nem ismer. Sajátos élnksége abban rejlik, hogy mindent a közvetlen jelenre változtat. *Stern William* azt mondja: A jelbeszéd külön feszes magatartás a multtal szemben.

A siketnéma az elgondoltat és a megálmodottat jelben kifejezve valóságnak ismeri, a jelbeszédben a megtörténtet mint jelent éli át. Ebből következik, hogy a valóság és a látszat, valamint a valóság és a képzelet közötti határ néha elmosódik.

Az erre vonatkozó kísérleteket a következőképpen végezték:

1. A gyermek spontán pantomimikus megnyilatkozásait írásban rögzítette meg.

2. A gyermeknek módot és alkalmat nyújtottak pantomimikus beszámolókra és ezeket is megrögzítette.

3. Olyan rajzokat tettek a gyermek elé, amelyek egyszerű élőszóbeli megnyilatkozásra készítették.

Rendkívül nehéz a jelbeszédet élőszóval visszaadni. Egyetlen jel az élőszók tömegét foglalja magában. Szakképzettséggel nem rendelkező megfigyelő részére egy jelbeli megnyilatkozás élőszóbeli megrögzítése felette nehéz. Tudományos megvilágítására hathatós segédeszközül szolgálhatnának a vetítógépes felvételek.

Ez a fejezet még számtalan példával igazolja a saját gyakorlatunkból leszűrt tapasztalatokat is, mint pl. az alany elhagyását, a többes szám helytelen képzését, az élőbeszéd mondattanának a befolyását, a helytelen mondatszerkesztést.

Megfigyelték továbbá a képrendezési teszteket is. Az észleltek szerint a siketnéma képes: 1. Különböző tárgyak közös vonásait felismerni. 2. A közös vonásokat előbb felismerni, mint a megkülönböztetőket. 3. A jelbeszéd elsajátításánál intenzívet alkotni. 4. Ki-fejezésük szolgálatába a rámutatást, a részekből összetevődő egészet, a cselekvő és szenvedő tevékenységet, a legkevésbé pedig a tulajdonságot állítják. 5. Elképzelésük kiindulópontja a séma.

A könyv végső fejezetének címe: *Különböző gyermekcsoportok teljesítményeinek összehasonlító áttekintése.*

Ide sorolja a hallók, a siketnéma előkészítősek és a 3. osztályos siketnémák megfigyelésén alapuló teljesítményeit.

Az eredményekből itt is kitűnik az épérzékű gyermek előnye a siketnémaival szemben. A halló gyermek a beszéden alapuló közösségben él társaival. Egyesek tapasztalatai a játszó társaság közös tulajdonává válnak. Ellenben a siket gyermek, ha testvérei és pajtásai el is viszik játszani, a közösségen kívül áll. Látja a többi tevékenykedni, de nem magyaráz neki senki, nem készítik őt elő a tett lényegére, céljára.

A beszéd nemcsak fogalomképzést, az élmények és elképzelések rendjét kívánja, nemcsak gazdagítja a képzetanyagot és az ezzel kapcsolatban álló érzéseket és törekvéseket, hanem egyúttal követeli a tér és alak felfogását és uralását is.

A siketnéma a szellemi öröklésből kizárt egyén. Amíg a siketnémákat nem oktatták, addig hajlamaik tulajdonképpen csak vadhajításokkal, gazzal benőtt területek voltak, amelyeket később a pedagógus gondos keze formált át. A siketnéma hajlamai azonban mind a mai napig sem fejlődtek ki teljesen. Megműveletlen szelleméhez vezető utak rögzések és éppen emiatt nem juthat ugyanannyi idő alatt a tudás birtokába, mint az épérzékűek. A 8 képzési év nekik kevés. Fejlődési útjukat tehát fel és lefelé kellene kibővíteni. A nevelés hatalmát és nagyságát a neveletlen siketnéma állapota domborítja ki leginkább.

A fejlődésben zavart gyermek érési szakainak meghatározása és tartalmi kialakulása.

Irta: Berényi Ferenc.

Gyógypedagógiai tevékenység alatt a fejlődésükben zavart gyermekek nevelését és az oktathatóságra való előkészítést értjük. Ez a feladatkör — éppen a fejlődésükben zavart gyermekek nagy különbözősége folytán — közelebbi értelmezésben nagy eltéréseket mutathat. A gyógypedagógiai tevékenységnek a célkitűzése az értemi fogyatékossgal megjelölt gyermekek intézményeiben nem lehet öncélú. Ez csak a közösség védelmét szolgálhatja. El felfogásviszont csak úgy felelhet meg; ha gondoskodását a fejlődésükben zavart gyermekek összességére kiterjeszti. Ennek kíván eleget tenni a budai állami gyógypedagógiai nevelő intézet, amikor mostani benépesítésével azoknak a gyermekeknek szülőit és hozzátartozóit veszi védelmébe, akiknél a magukkal hozott adottság semmikép sem látszik elegendőnek az iskolai nevelés-oktatás megvalósítására. A gyógypedagógiai tevékenység az intézet mult tanévi értesítőjében a következőkép van körülhatárolva: azoknak a nevelési eljárásoknak összességét, amelyek segítségével a fejlődési zavarokban szenvedő gyermekek fejlődését siettetjük és a fejletlen gyermekek ápolási időtartamát csökkenthetjük, nevezzük gyógypedagógiának. Kétségtelen, hogy ebben a meghatározásban sok újszerűséget találhatunk, különösen a legközelebbi mult, s talán sok vonatkozásban, a jelen felfogásával szemben is. Ezek közül különösen a következő két tényező a legfontosabb: a nevelési elv kizárólagossága s ennek minden esetben való feltételezése. Korábban ugyanis minden esetben fel kellett tételezni egy bizonyos minőségi nevelési befejezettséget, mert az előre megállapított tantervi feladatokat csak ilyen adottságnak megléte mellett lehetett teljesíteni. A nevelési hiányok és hibásságok pótlása, illetve javítása csak annyiban volt a feladatkörbe vonható, amennyiben az oktatási cél elérését látszott előmozdítani, illetve jobbá tenni. Így az idők folyamán kialakult egy olyan gyakorlat, amely az eszközök és a célzatosságra vonatkozólag képezhető és képezhetetlen fogyatékosokat különböztetett meg. S mivel ez a szétválasztás már a gyógypedagógiai tevékenység megkezdésekor az oktathatóságot jelölte meg vezető szempontként, a csak nevelésre alkalmasakat erről a területről kizárta. Ebből előállt azután az a helyzet, hogy a fogyatékosok egy jó része be sem kerülhetett gyógypedagógiai intézménybe, vagy pedig onnan minden haszon nélkül eltávolított. Ez az állapot természetesen semmikép sem volt módosítható az oktatási cél hangsúlyozása mellett. A gyógypedagógiának, mint fogalomkörnek fentebb idézett meghatározása ezt a helyzetet nagyon sok vonatkozásban megváltoztatta, mégpedig a fogyatékosok javára. Azzal ugyanis, hogy a nevelhetőséget minden esetben fel lehet és fel is kell tételezni, a képezhetetlenséget, mint kizáró okot, teljességgel megszüntette. Más-

résről a nevelési tevékenység előtérbe-helyezése azokat a fogyatékosokat rekeszti ki természetszerűleg, akiknél a fejlődési zavartság nem kizárólagosan nevelési ügy. Más szóval, akiknél olyan nevelési befejezettség ismerhető fel, amely már az értelmi oktatást lehetővé teszi. A budai állami gyógypedagógiai nevelő intézet testülete, a gyógypedagógiai fogalomkör fentebbi értelmezését mindenkép helyesnek és az abból származó lehetőségek megvalósítását már társadalmi szempontból is szükségesnek tartja. Ez természetesen semmikép sem jelenti a kizárólagosságot, vagy azt, mintha ennek a felfogásnak gyakorlati alkalmazása a más célt szolgáló intézmények jogosultságát vita tárgyává akarná tenni. A budai intézet növendékei ennek a felfogásnak megfelelőek. Ebből természetszerűleg adódik, hogy változik, módosul mindaz az eljárás, amit az intézet a nevelés érdekében igénybe vesz.

Nevelési befejezettséget jelent az egyén kiegyensúlyozott fejlődése. Viszont a fejlődési zavartság olyan nevelési hiányokhoz, illetve hibásságokhoz vezet, amelyek mindig valamely nevelési befejezettség kialakulását hátráltatják, súlyosabb esetekben pedig teljesen kikapcsolják. Ezekben az esetekben a nevelési tevékenységnek csak az lehet a feladata, hogy a hiányokat pótolja, illetve amennyiben mód van rá, azokat megjavítsa.

Milyen célt tűzhet maga elé ez a tevékenység, amely alatt minden vonatkozásban a nevelés értendő?

Miképpen szolgálja ez a közösség védelmét?

A fejlődési zavartságot illetően milyen lehetőségekkel számolhat? Mindezeknek a kérdéseknek a megközelítése, illetve elérhetése három esetben lehetséges. A fejlődési zavartság okozta magatartást

1. a környezet számára csak negatív értelemben elviselhetővé tenni,

2. pozitív értelemben is elviselhetővé tenni,

3. a további nevelés lehetőségét is elérni.

Ezeknek a feladatoknak megoldására az intézetnek bizonyos fokig kipróbált módszerei vannak. Ezeket a módszereket a részletekig ismerteti az intézet mult tanévi értesítője. Az alábbiakban ezeket kívántam rendszerbe foglalni, illetve a fejlődés egyes fokozatait megállapítani.

A nevelés célja minden esetben valamilyen szociális értéknek az elérése. Ennek a törekvésnek azonban mindig alkalmazkodnia kell azokhoz a fejlődési egymásutánokhoz, amelyek a normális, kiegyensúlyozott alkat jellemzői. Tisztában kell lennünk azzal, hogy minden fejlődési szakasznak s ezen belül, minden megnyilvánulásnak, megvan a maga rendeltetése. Önkényesen és természetellenesen járnánk el, ha e kialakító tényezők közül, csak a nekünk tetszők mi-benlétével foglalkoznánk. A gyógypedagógiának is abból a meghatározásból kell táplálkoznia, amely szerint az emberi lelkiület minden lényeges összetevője megvan a csecsemőben globálisan. A

fejlődés éppen abban áll, hogy ezek a globális benyomások részleteiben szétkülönülnek és az egyes bennük foglalt mozzanatok is világossá válnak. (Várkonyi: A gyermekkor lélektana.) Már most, ha a fejlődés folyamán, valamilyen ok következtében zavar áll elő, az előbbi globalitásról sem beszélhetünk s így az elkülönülés sem következhetik abban a mértékben, hogy az egyes mozzanatok világossakká válhassanak. A feladat tisztán állhat előttünk. Nevelői eljárással pótolni, illetve javítani, amit a természet elmulasztott, illetve, nem a helyes formában fejlesztett ki.

A győgypedagógiai munka értékbecslési alapjait a mozgás, a nyelv, az értelmesség és a magatartás mennyiségi és minőségi fokában találhatjuk meg. Ezeknek kifejtett állapota adja a társadalmi hasznosságú egyént, fejlesztésük által pedig ez a szociális érték megközelíthető. Miképpen használja fel a győgypedagógiai nevelés ezeket az értékbecslési tényezőket?

A *mozgás* az élet első megnyilvánulása. A fejlesztési lehetőséget 4 csoportba sorozott 32 mozgási forma teszi lehetővé. Nevezhetjük ezeket alapmozgásoknak is, melyeknek változata az összetettebb mozgásokat eredményezik. A mozgások kifejlesztése után következik azok összerendezése. Ugyanis ez az utóbbi, az előbbinek nem szükségszerű folytatása. Számtalan eset fordul elő, hogy a gyermek folyamatosan tud járni, sőt arra is megtanították, hogy a lépcsőn fel és le hogyan kell járni s mégis a kivitelnél a korábbi szokás hibás megoldást eredményez. Fontos-e a mozgási készség maradék nélküli kifejlesztése? Eltekintve ennek értékes nevelői felhasználhatóságától, a későbbi feladatok teljességgel megoldhatatlannak, ha a mozgási készség hiányos, vagy hibás. A környezeti elviselhetőség enélkül el sem képzelhető. A leprimitívebb életmegnyilvánulások mozgással állnak összefüggésben. Hiába akarjuk megtanítani a fejlődésében zavart gyermeket emberi módon enni, majd később betűket írni, ha egyáltalán ismeretlen előtte a fogás, mint mozgás. Ebben s az ehhez hasonló példákban találhatjuk meg a mozgások kifejlesztésének önmagukban való értékét. De ezen túlmenően, felébresztik a gyermek utánzó képességét. Majd a gyakorlékonyság alkalmassá teszi ezt a más területen való alkalmazásra. Vonatkozik ez a nyelv fejlődési megindulására. A mozgások kifejlesztésére fordított tevékenység egyben a nyelv fejlődésének első szakaszát: a *megértés* fokát is eredményezi. Ez azt jelenti, ha ismert tárgyakat nevezünk meg, azokat megmutatja. Az értelmi életnél a figyelem megindulásáról lehet beszélni. Meg kell azonban elégedni a figyelemnek azzal a kezdeti fokával, amely az utánzó tevékenység megvalósításához szükséges. Magatartásban számottevő zavarok mutatkoznak a viselkedésnél, különösen az ösztöni élet leprimitívebb megnyilvánulásainál. Ezeknek megfelelő fokra való átnevelése mutatkozik itt eredményképpen. Általában ezen a nívón levő gyermekek mindenkép ösztöni szándékot mutatnak, értelmük teljesen fejletlen s így a magatartást illetően még *törekvé-*

sekről nem is beszélhetünk. Ezt a szakaszt az *utánzó társítás* szakának nevezhetjük. Az intézet tagozódása szempontjából ezek a teendők a *kísérleti csoport*-ba tartoznak.

A kifejlesztett és összerendezett mozgások, most már mint eszközök állnak rendelkezésre és mint ritmus gyakorlatok nyernek alkalmazást. A továbbiakban ezeket és az egyeztetést használjuk fel. És pedig *a nyelv, az értelmesség és a magatartás nevelésére*. Az utánzást felváltja a hallási és látási ingerekre való fogékonyság, ami a megfelelő emlékképek gyűjtését teszi lehetővé. Ezek közül először elkülönülnek a hallási emlékképek, amelyek szókészlet alakjában szerveződnek tovább. Ez a készlet azonban sok esetben tartalom nélküli. A tárgy és a tárgykép egyeztetés a gyermekeknél a szó jelentés tudatosítását eredményezi. Általában ez az időszaknak a tevékenysége az érdeklődés felkeltésére és hasznosítására irányul. Mindkettő teljesen nevelési probléma. Azok az eszközök és módok tehát, amelyek és ahogyan itt felhasználhatnák, semmiképpen sem irányulhatnak az ismeretközlésre. Ez csak másodlagosan jöhet szóba, amit természetesen a célszerűen megválasztott nevelési eszközökkel és módokkal el is lehet érni. A tárgy és tárgyképegyeztesítés tervszerű alkalmazása, az alaki és tartalmi megegyezőség felismerését eredményezi. Ez teremti meg az érdeklődést, aminek velejárója a figyelem tartalmi és értékbeli állapota. A megegyezőség tudatosítása után következhetik a különbségek felismerése. Az egyeztetéssel együttjáró gyakoriság, az emlékezés nevelésének lényeges alkotója. Ebben a szakban a nevelés már határozottan az értelmesség felé irányul, ami különösen a nyelv és az egyes képességeknek a globális állapotból a differenciálódás felé való irányításban jut kifejezésre. Határozottan felismerhető már a figyelmes-ség, az emlékezés és a különbségek megítélése. A tárgyak világába való belehelyezés, a tárgyyszerű élmények szakát eredményezik a gyermeknél. A gyermek öntudatosul s megkezdődik az „én” tudatosítása. Helyes irányt vesz ez a fejlődés, ha ebben az alkalmazkodás ismerhető fel. A kialakításban a gyermek egész intézeti környezete részt vesz. A gyógypedagógiai nevelés megalapozott volta, a képességek fejlesztésével megteremtheti azt a készséget, amely a gyermek egész mivoltának helyes irányban való kialakulását eredményezheti. Erre az eredményességre épül azután fel a környezet munkája, az intézetre vonatkoztatva, a munkacsoportok beállításával. Ez tulajdonképpen nem más, mint a tervszerű gyógypedagógiai munka gyakorlati értékesítése. Ennek eredményessége mutatja a gyermekben az alkalmazkodó képességet és annak felhasználható voltát. Határozottan megállapítható, hogy a nevelésnek ebben a szakában az utánzást az ingerekre való helyes reagálás váltja fel. Ezt a szakaszt az *érzékszervi — érzékleti — társítás* szakának nevezzük. Az intézet tagozódása szempontjából ennek teendői az *előkészítő I. csoportba* tartoznak.

Mindaz, ami ebben a szakaszban megindul, a következő nevelési-szakban erőteljes lendületet vesz s a kizárólagos nevelési tevékenység be is fejeződik. A harmadik szakban az öntevékenység megteremtése a főcél. A nevelés eszközei: az *összetett ritmusgyakorlatok, a nyelvi alakok szerveződése és alkalmazása, a mennyiségélmény, a tulajdonság felismerése és megnevezése, a szókép megnevezés és a hangírás*. Ezek a módok feltétlenül alkalmasak arra, hogy a figyelem központosításában, az önkéntes és időleges emlékezésben, a gondolatársítás különböző fajaiban, sőt az elvonnásban is számottevő eredmény mutakozzék. Más szóval, a gyermek egész magatartása a társadalmi érték felé irányuljon. Azok a gyermekek, akik ezeknek a nevelői ráhatásoknak tehetők ki, a magatartásban is határozott alakot mutatnak. Az alkalmazkodást felváltja a *törekvés*. Ennek iránya lehet *együttműködő és visszautasító*. Az együttműködés felé kialakuló én-nél a további tevékenység lehetősége fennáll, a visszautasító gyermek pedig továbbra is kizárólagosan nevelési alany marad. Ez utóbbiak legnagyobb részénél az imbecillitás jellegzetes ismertetői általában megtalálhatók. Ezt a szakaszt a benne található vezető motívumnak megfelelően az *értelmes társítás* szakának nevezzük. Az intézet tagozódása szempontjából ezek a teendők az *előkészítő II. csoportba* tartoznak.

Ha a gyógypedagógiai nevelői tevékenység folyamányaként mutakozó állapotot mint egységes egészet nézzük, akkor — az intézeti felvételi alsó korhatár szem előtt tartásával — ezen belül három szakasz jelölhető meg:

1. Az utánzó-társítás szaka. (Kísérleti csoport.)

2. Az érzékszervi-érzékleti-társítás szaka. (Előkészítő I. csoport.)

3. Az értelmes-társítás szaka. (Előkészítő II. csoport.)

Az ~~egyen~~ elviselhetősége az egyes szakokra, illetve csoportokra vonatkoztatva a következőkép alakul:

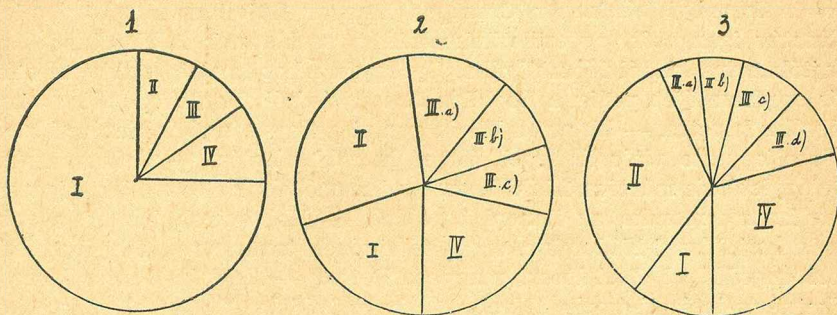
1. Az a környezeti elviselhetőség, amely csak a közvetlen hozzátartozók zavartalan munkafolytatásában nyilvánul, negatív haszon. Az utánzó szakasz befejezettsége s az érzékszervi társítási szakasz átlagosnál kisebb eredménye, ilyennek minősíthető.

② Az a környezeti elviselhetőség, amely az előbbi megállapításon túl, tevékenységet mutat fel, pozitív haszon. Az érzékszervi társítás s az értelmes társítás átlagon aluli eredményei tartoznak ide.

③ Azok pedig, akik az értelmes társítás átlagon felüli szakában vannak, ezek már a közvetlen környezeten túl, a további nevelés-oktatás szempontjából is elviselhetők.

Az egyes szakaszokon belüli tartalmi kialakulást, az itt közölt 3 ábra mutatja. Mindegyik ábra a szakaszon belül a kifejlődés maximuma s éppen azért ideális elképzelésnek is mondható. Az egyes egyénekre vonatkozó tartalmi kialakulás mindig a fejlődés zavartság fokától korlátozott s attól meghatározott.

1. *Utánzó-társítás szaka.* I. mozgás, II. nyelv, III. értelmesség, IV. magatartás.
2. *Érzékszervi-társítás szaka.* I. mozgás, II. nyelv, III. a) figyelem, b) emlékezés, c) differenciálódás, IV. magatartás.
3. *Értelmes-társítás szaka.* I. mozgás, II. nyelv, III. a) figyelem, b) emlékezés, c) differenciálódás, d) elvonás, IV. magatartás.

Az elméleti elgondolások feladata általában kettős. Vagy útmutatásul szolgálnak a gyakorlati munkához, vagy azt igazolják. Az itt leírtakból e kettős feladaton túlmenően, még egy nagyon fontos megállapításhoz is juthatunk. Nevezetesen arra, hogy a fejlődésében zavart gyermek bármilyen ismeret közlésére, annak tartós s reá nézve vitális értékű megtartására teljességgel alkalmatlan mindaddig, amíg a képességeknek tervszerű és a gyermeki fejlődésnek megfelelő kifejlesztéséről nem történik gondoskodás. Így van ez a kiegyensúlyozott — normális — gyermeknél, aki a természetes érés és kifejlődés útján jut el erre a fokra s ezt az utat kell a gyógypedagógiai tevékenységnek is követnie.

Hírek, vegyesek.

Értesítés. Az értelmi- és erkölcsifogyatékoságügyi szakosztály 1940. május hó 4-én, Budapesten választmányi és szakülést tart.

Tisztelgő látogatás. Egyesületünk elnöksége április 8-án tisztelgő látogatást tett ügyosztályunk főnökénél, dr. Molnár Andor min. tanácsos úrnál. Ugyancsak ekkor vett búcsút dr. Damjanovich Lajos min. tanácsos úrtól, ügyosztályunk volt főnökétől.

A Vakokat Gyámolító Országos Egyesület elnöksége április 2-án tisztelgett dr. Molnár Andor min. tanácsos úrnál. Ez alkalommal dr. Tóth Zoltán igazgató a gyógypedagógiai tanárképző főiskola ügyeire is felhívta az új ügyosztályfőnök úr figyelmét.

Személyi hírek. Az Országos Magyar Sajtókamara Szentgyörgyi Gusztáv igazgatót, egyesületünk elnökét, szaklapunk felelős kiadóját, a Sajtókamara kiadói főosztályába, Györgyfy Ákos tanárt, szaklapunk felelős szerkesztőjét pedig a Sajtókamara ujságírói főosztálya III. szakosztályába felvette. — Kelemen Mária gyulai gyógypedagógiai intézeti tanárnőt eljegyezte vitéz Lengyel József honvéd zászlós. — Debrecen város Dalegyletének március 15-iki hazafias ünnepélyén Kelemen Géza igazgató kartársunk mondta az ünnepi beszédet. — Haberstroh József, a vakok budapesti József Nádor kir. orsz. intézetének tanára, nevét belügyminiszteri engedéllyel Z a l á n-ra magyarosította. — Gáspár János debreceni siketnéma-intézeti tanár „Nyelv- és beszédvédelem” címmel cikket írt a Magyar Nemzet c. napilap márc. 27-iki számába. Cikke végén 12 pontba foglalt javaslatot tett a nyelv- és beszéd védelmére.

A gyulai gyógypedagógiai intézet külső telepének épületeit körüllátta a tavaszi áradással feltörő talajvíz. A pincéből napokon át tűzoltóság szivattyúzta ki a vizet.

Tóth Zoltán dr.: „Die Entwicklung des Sonderschulwesens zur einheitlichen Heilpädagogik und ihre Wirkung auf die Ausbildung der Sonderschullehrer” (A fogyatékoságügy fejlődése az egységes gyógypedagógiáig és ennek hatása a gyógypedagógiai tanárképzésre) címen hosszabb cikket írt a Deutsche Sonderschule 1940. 3—4. számában. A cikk nagy jelentősége abban rejlik, hogy szerző egészen új szemszögből jellemzi a fogyatékoságügy fejlődését. A fejlődés jelenlegi legmagasabb foka kétségtelenül az egész fogyatékoságügyi területet felölelő egységes gyógypedagógia, mint önálló tudomány és vele párhuzamosan egységes gyógypedagógiai tanárképzés, melyet világviszonylatban is Magyarországon vezettek be legkorábban. A fogyatékoságügy fejlődésének jövőjét, az egységes gyógypedagógia jelentőségét felismerték az új Németországban is, ahol igen komoly munka folyik a fogyatékoságügy egységesítése terén. A Deutsche Sonderschule éppen ezért külön figyelemben részesítette a magyar szerző cikkét s az évek óta együttműködő magyar-német gyógyítónévelést a közös ügy további fejlődése érdekében a legmelegebben üdvözlö.

— rab. —

Lapunk legközelebbi száma május végén jelenik meg. Lapzárta május 15. Lehetőleg géppel írott kéziratokat kérünk.